

Bůh mně ústa má otevřítí může

**Výbor z českých
nedělních postil prvních
dvou třetin 18. století**

Bůh mně ústa má otevřítí může

**Výbor z českých
nedělních postil prvních
dvou třetin 18. století**

Bůh mně ústa má otevřítí může

**Výbor z českých
nedělních postil prvních
dvou třetin 18. století**

ČESKÁ KNIŽNICE

Vydávají Nadační fond Česká knižnice, Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.,
a vydavatelství Host

www.kniznice.cz

Ústav pro českou literaturu AV ČR
Institute of Czech Literature of the CAS

Akademie věd
České republiky

Strategie AV21

Špičkový výzkum ve veřejném zájmu

Ediční přípravu svazku zajistil Nadační fond Česká knižnice za finanční podpory
Ministerstva kultury ČR.

Vychází za finanční podpory Ministerstva kultury ČR.

Publikace vznikla s podporou na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné
instituce 68378068 (ÚČL AV ČR, v. v. i.).

Publikace vznikla na základě vědecké činnosti Katolické teologické fakulty UK
v Praze.

Ediční příprava Miloš Sládek a Anna Kopová

Komentář Miloš Sládek

Vědecká redakce Jan Linka

Editors © Miloš Sládek, 2019; Anna Kopová, 2019

Commentary © Miloš Sládek, 2019

Cover photo © Martin Mádl, Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i., 2019

© Nadační fond Česká knižnice, 2019

© Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2019

© Host — vydavatelství, s. r. o., 2019 (elektronické vydání)

ISBN 978-80-275-0087-1 (PDF)

**MEZI
LETNICEMI
A KONCEM
CÍRKEVNÍHO
ROKU**

4. neděle po Sv. Duchu. O třech hlavních pokušitelích člověka Daniel Nitsch: kázání z postily Berla kralovská (1709)*

Neděle čtvrtá po Svatém Duchu

Nihil coepimus. Lc 5

Nic jsme nepopadli.

Vejtah kázání

Náramně nám to škodí, že my, zdarně lovíci chtějíce, za pomocníky bereme tři lovce, z nichžto jeden jest starec, a to pošetilý, druhý žebrák, a to pyšný, a třetí boháč, ale veliký lhář.

Rádi bychom nepochýbně všickni tak šťastně rozstírali síti žádostí našich a prací a starostí, jako se poštětilo Petrovi s jeho tovaryši na slovo Páně, aby totižto trhala se síť naše pro množství zdařilých důhodův a předsevzetí našich a zahrnula se hojnost v saku obchodův našich Božského požehnání. Než co potřeba jest, aby se nám tak podařilo? Mně se vidí, že jsme my sami neštěstí našeho příčina, protože totižto nerybáříme a síti naše nerozstíráme na slovo Páně, ale na slovo jakéhosi starce nesmyslného, jakéhosi žebráka pyšného, jakéhosi lháře veřejného. „*Tres species odivit anima mea et aggravor valde animae eorum: pauperem superbum, divitem mendacem et senem fatuum et insensatum,*“ praví moudrostí Božskou osvěcený

* viz komentář s. 249 a vysvětlivky s. 375

Jesus Sirach, to jest: „Tři věci v nenávisti měla duše má a těžko jest mi velmi nad duši jejich: když jest chudý pyšný, bohatý lživý a starý když jest blazen a nemoudrý.“ Řekne tu někdo, kdož by takový v nenávisti neměl? Však nás to taky náramně mrzí, když nějaký žebrák, an kusa chleba nemá, anebo nějaká žebrákyňe, jenž doma košťály loupati a louskati musí, předce mezi lidmi nevím s jakým krojem se pochlobá a okouní. Mrzí nás to náramně, když nám kdo co přislíbil a má z čeho a my sme se na něho bezpečili, on pak jako by se nám jenom vysmíval, parolu, jak říkávame, nedrží, lže, až se práší, a nic dáti nechce. Mrzí nás to náramně, když nějaký muž v zstaralých letech svých, maje na hlavě své šediny se bělicí, jako by na hlavě byl stůl moudrosti pěkným bílým ubrusem uprostřený, nás do domu svého přivábí, a zatím když my od něho nevím jaká oracula a vyrčení moudrá očekávame a při tom stole pokrmu moudrosti požívati žádostiví jsme, on nám leccos brepce, tlampá, žvachtá k pohoršení mladeže a všech rozumných ošklivosti. Takovýť jistě daleko odstoupil od onoho ušlechtilého starce Eleazara, o kterým dí Písmo: „*Cogitare coepit aetatis suae ac senectutis eminentiam dignam et ingenitae nobilitatis canitiem*, pomysliv on na svou starost a šediny poctivé a šlechtnost, odpověděl rychle, že chce ráději smrt podstoupiti a že nesluší na věk jeho starý, jsa již v devadesáti letech, ošemetně se míti.“^(a) Ale já zůstávám při svém a opakuji: mnozí lidé netoliko takový, jak sem pravil, v nenávisti nemají, ale s nimi drží, je za pomáhače berou, s nimi a na jejich slovo loví. Podívejme se jenom trošku na ně dnes, jak stále prázdné síti vytahují, a vyrozuměvše, kteří by to pomocníci byli, počněme medle mudrovati.

Abych mnoho okolku nedělal, přiznávám se ihned, že skrze toho chudýho a pyšnýho rozumí se toto nuzné, bídné tělo naše. Že ono jest chudobné, dá mi každý za pravdu, kdokoli upamatuje se na sebe a jen něco běžně povází. To svatý Job v první jeho kapitole zaznamenal: „*Nudus egressus sum de utero matris meae*, nahý jsem vyšel z života matky své.“^(b) Nahé nepochybně tělo naše přišlo na svět, bez kusu hadru, bez kusa chleba a tak říkáje jako bez rozumu. Musilo by scipnout jako které podmetené hovado, kdyby matka mlékem

je nekojila a chuva kaši do huby nestrkala. Nesmělo by pro hanbu velikou před lidmi se ukázati, kdyby v plinky zavınuto nebylo, jemu musejí potom i životčichové svou srst, chlupy a vlnu dodávati, aby náležitě přikryto bylo. Tak potřebné jest, tak chudé, tak všeho oděvu zbavené! Jak jen málo k vzrostu přijde, jak sprosté jest, jak hloupé! Nemůže býti žádný chlap, žádný chrapoun, žádný slivoň tak hňupovitý, tak neohebný, jako ono bývá mnohdykráté. Dobře je služebníkem a poddaným duše naší a rozumu našeho nazveš, dobře i taky oslem, jak tělo své nazývati obyčej míval svatý František Serafinský, a na ně se to vztahuje Ekleziastika v třicátý třetí kapitole: „*Cibaria et virga et onus asino, panis, disciplina et opus servo*, jako pokrmové metla a břímě oslu naležejí, a tak chleb a kázeň a dílo služebníku.“ Jestli prutem tělo jako služebníka nedoháníš, zleniví, jestli jídlem neposílíš, zemdlí, jestli necvíčíš, nevypitvaným hlupcem zůstane. A proto předřečený svatý František netoliko tělo své oslem nazýval, ale i taky s nim jako s oslem zacházel, ujímaje jemu zbytečnou potravu a nakládaje na něj *poenitentiarum onera et laborum*, jak se píše v jeho životě, břímě mnohého pokání, mrtvení a práce. A oprávdou, jestliže s tím oslem měkce zacházíš, jestli s tělem se mažeš, jestli jemu hoviš, jestli podle jeho žádostech lovíš, v krátkým čase uzíš, co jsi sobě ulovil. Zotaví se ono a povede sobě tak zpyšněle, že žádná potvora vypodobniti je moci nebude. Povídá Aldrovandus, že viděl někdy osel koně nádherně ustrojeného s pěknou kšticí a s zlatým vohlavím, majícího pochvy postříbřené, šarkaš krumplovaný, koberec perlami vytkavaný, sedlo mistrně a řemeslně od nevjznešenějšího sedláře vydělané, i počal sobě po panskou pokračovat a myslit: „Co? Já taky nemohu býti hynkštem a škárou?“ Sloužil někdy osel u zahradníka a roznechtělo se mu zelí a košťálů a ohrabků ze salatu jísti, i prosil Jupitera, aby se k jinému pánu dostal. Přišel teda k koželuhovi, a když viděl, že on mnohonasobné kůže vydělává, počav se báti, aby i taky do jeho kože se nedal, od něho utekl. Poraditi sobě k posledku chtěje, zavřel se za několik dní v jakési díře jedný jeskyně a tu potom, vyjednaje sobě plaštíček doktorský, vyšel z toho doupěte a chtěl mudrovati

a rozumy trousiti, jako by nevím jakým mudrlantem byl, ale prozradily ho neforemné uši, že by oslem byl.

K čemu já to povídám? Abych okázal, že tak tělo naše se přetváří, tak zpyšněti se nestydí, není spokojené, co se jemu v skrovnosti dodává, chce se rovnati pánům pro rozličnost šactva a krojův, v který se oblačí, chce se rovnati pánům pro zpotvořilou rozmazanost a pokrmův a napojův rozmanité množství, s kterými aby krmeno bylo, přecpáváno a napájeno usiluje, chce ušetřeno býti nad duši, vypíná se nad rozum lidský. Odtud je to svatého Pavla k Galatům v páté kapitole: „*Caro concupiscit adversus spiritum*, tělo žádá proti duchu,“ chce rozbujněti nad člověkem. Odtud je to opět svatého Pavla: „*Datus est mihi stimulus carnis meae*, dán jest mi osten těla mýho,“ aby mne zašikoval.^(c) Slovem, chce v tělesných rozkoších se kochati, ve všem sobě povoliti, hejřiti, čtveřiti, smilniti, ač vlastní svou zkušeností ví, že ta vlčí střeva měšec vyprazdňují, že to kochání hanbu velikou působuje, že to přílišné obžerství statek mrhá a maří, do chudoby, dluhův, nouze, nemoci i taky smrti uvodí, takže dobře již dávno takových apoštol Páně svatý Pavel oplakával říka: „Poněvadž mnozí chodí, o kterýchžto častokrát oznámoval jsem vám a nyní i s pláčem pravím, že jsou nepřátelé kříže Kristova, kterýchžto konec jest zahynutí, jichžto bůh břicho jest a sláva pohanění jejich.“

Tu, hle, máte chudého žebráka a pyšného! Aníž to jest můj nějaký nalezek a koncept, ale již dávno mne tomu naučil znamenitý Písma vykládač Hůgo zejména, jehožto slova jsou: „*Pauper superbus est caro lasciviens, indigens alimentis, indumentis, elementis*, chudý a pyšný jest tělo rozbujnělé, a opravdu jest chudé, nebo potřebuje stravy, živlu i oděvu k odchování svému.“ To pak když začne lovit, tak loví, jak jsem již napověděl, tak loví, že nejvíce svůj sak hází do zakálených a smradlavých louží, potom do mělkých a malých vod, a z těch vyloví sobě nějaký maličký rybičky, a tu se domnívá, že má nevím co, z druhých nějaké zčernalé žáby a snad pulce hanby a pohanění. Všecko to za nic nestojí, škoda práce! nýbrž za mnoho stojí, protože mnohým zatracení věčné přináší. Ta jakákoli rozkoš, co jest? Jest jako had, kterého jsi chytil, ale naposledy uštípne a jako

štír uštkne a jako baziliškus jed v tobě rozlije. Práví svatý Augustýn: „*Cito praeterit, quod delectat, et permanet sine fine, quod cruciat*, brzo mizí, co polechtává, a zůstává bez konce, co trápí.“^(d) Práví Hugo kardinál: „*Cito deficiunt et evanescent sicut fumus*, znahla kams se podíti musí a na mizinu přichází, jako dejm se ztratí.“ Práví Seneka, vznešený mudřec: „*Cito nos omnis voluptas relinquit, quae fluit et transit, et pene antequam veniat, aufertur*, brzo všeliká rozkoš nás opouští, nebo teče a pomine, a takměř nám se dříveji odjímá, než přichází.“^(e) Hle, laskaví křesťané, jak jsou to prazdné síti, které tělo vytahuje, *nilhil coepimus*, nic jsme neulovili. Marnotratný syn zmrhal statek svůj s nevěstkami, *decoravit substantiam suam cum meretricibus*,^(f) a co sobě ulovil? Mláto a bláto, musil mláto jísti. Amnon tak házel síť na Thamar, že všecken chřadl, a když do lovení se dal, ani hledět potom na ni nemohl, větší byla nenávist, práví Písmo, kterou ji nenáviděl, nežli milost, kterou ji prve miloval.^(g) Tak bývá s těmi, jenž tělo za spolulovce berou.

Ale podme my dáleji a považujeme, který to má býti stavec nesmyslný, na jehožto slovo mnozí opovážují se lovíti. Já zkrátka pravím, ten stavec jest sám ďábel. I co to, pro Pána Boha? Ale darmo jest, není jináč. To jest ten stavec, kterýho za takovýho uznal svatý Jan v Zjevení sobě od Boha učiněným. Slova jeho zajisté jsou tato: „*Projectus est draco ille magnus, serpens antiquus*, svržen jest ten drak veliký, had starý,“ který slove ďábel a satanáš, kterýž svodí veškeren svět.^(h) A opět v dvadcaté kapitole: „I viděl jsem anjela, an sstupuje z nebe, maje klíč od propasti a řetěz veliký v ruce své, i chopil draka, hada starého, kterýž jest ďábel a satanáš, i svazal jej.“ My taky za starýho uznati ho musíme, poněvadž přede všemi lidmi stvořený jest a hned při počátku světa byl vrahem, *ille homicida erat ab initio*.⁽ⁱ⁾ Že pak byl a jest až posavád blaznivým, to dokazal, když na důstojnost Božskou a Velebnost nepochopitedlnou Stvořitele svého potahovati se a vypínati opovázil, chtěje býti rovným Stvořiteli svému. Může-li býti větší pošetilost a nesmyslnost, jako když nějaký chrapoun a otrok chce mermo býti králem, nějaký červík a zeměplaz chce býti orlem, nějaká žába chce býti velbloudem? Avšak to podobenství

k Pánu Bohu velmi nemotorně kulhá. Co dokázal, když moha slávy a majestátu Božského a neskončilého oučastenství nebeského přes celičku blahosladenou věčnost užítí, vyvolil ráději stažen býti *rudentibus inferni*, provazy pekelnými, do propasti věčné? To dokázal, že blaznivým byl, když jsa příklad podobenství Božího, plný moudrosti a dokonalý v kráse, byv v rozkošech ráje Božího a posazen jsa na hoře svaté Boží, uprostřed kamenův ohnivých chodil a všeliký kámen drahý bylo přikrytí jeho: sardius, topázus, jaspis, krysolit, onyx, beryl, zafir, karbukulus a smaragd (jak nám to všecko vypsal Ezechiel prorok),⁽⁷⁾ on však toho všeho samochtě se zbavil, učiněn jsa ohyzdným drakem, šeredným prašivcem. „Pozdvíhlo se srdce tvé v kráse tvé i ztratil jsi moudrost tvou v kráse tvé, protože svrhl jsem tebe, ó cherubíne ochraňující, z prostředku kamenů ohnivých.“ Tak praví Pán Bůh z výsosti. To dokazuje až posavád, že totižto bláznivým jest, poněvadž až posavád všeliké ctnosti a poctivosti, ku kteréžto vážnosti a milování sám rozum nás vede, on nejouhlavnější nepřítel jest a nenavistník. To dokazuje až posavád, protože z jedovaté závisti své, aby člověk nedošel toho štěstí, kterého on svyvolně se zprostil, všelikou práci nakládá, aby ho pokoušel, aby převedl, aby omámil, aby ošálil a s sebou do horoucího pekla zatáhl, a tak proti sobě zatracencův zlořečenství množil, kteráž oni proti němu jakožto svodníkovi a původův tak hrozného svého odsouzení opětovati s strašlivým řváním a zubů škřípáním přes celou věčnost nepřestanou. To dokazuje až posavád, že pošetilým jest, když mnohým lidem, jako těm, kteří se jemu zaživa poddávají, a jmenovitě čarodejníkům a čarodejnicím, zde na zemi na způsob chlapa a dívky slouží, vyjednavaje jim všecko teměř, co se jejich lehkomyšlnosti zachce.

Pomysleme sobě nyní, je-li pak možná, aby který člověk rozumem od Pána Boha obdařený s tím starcem tak blaznivým držeti, loviti, na něho se bezpečiti mohl, jej za pomocníka a spolulovce bral. Avšak předece činějí to všickni ti, jenž oukladům ďábelským a zálohám, to jest pokoušením jeho, ustraniti nehledí, sami se jemu do jizlivých pazourův strkají, ve všem jemu volní sou a povolují, a ač se k Otci nebeskému každodenně modlívaj: „*Et ne nos inducas in tentationem*,

a neuvod' nás v pokušení,“ sami sebe do pokušení uvodí a skutečně páchají, k čemu od něho ponoukáni bývají. Ó nešťastní lovci! Což ti jiného naříkati musí, jedině ono: *Nihil coepimus*, nic jsme nechytli, čeho jsme žádostivi byli. Rozkládá on jim síť lakomství na větším díle a ji rozdirá a rozstírá na zboží, na peníze, na statek cizí. „*Insaniant circa pecunias congregandas, et non Deum diligunt, sed mammonam*,“ praví svatý Jan Zlatoustý, „třeští se a blázní, aby peníze nashromáždili, a nemilují Boha, než mamonu, *et quae parasti, cujus erunt*, a co jsou naškrabali, nahrabali, nerozjímají, či to bude.“^(k) „*De his consumimur cogitantes*, o těch věcech sžíráme sebe a maříme, praví dáleji dotčený svatý otec, *anni nostri sicut aranea meditabuntur*, leta naše jako pavouk přemejšlována budou, když jako on ze sebe střeva souká a pavoučinu strojí, aby nějakou mouchu pochytil a povalil, tak oni všecku mocnost a sílu svou na leccos vynakládají.“^(l)

Mnozí vdovy utiskují, sirotky utlačují, poddaný soužejí, poslední peníz z nich vysátí nedbají a sobě přisoudí rozepře, sváry *propter frigidum illud verbum: meum et tuum*, pro studené a zmrzlé to slovo: mé a tvé. Ó kým by je jednou omrzelo! A nad to všecko musí to zase vrátiti, anebo musí to na jejich duši navěky hořeti. Mnozí nemohou a neumějí toho uživati: zle nabyté, zle odbyté. Jako se stalo Saulovi s Agag a s dobyt看kem jeho.^(m) Jako se stalo Achabovi s vinicí Nabothovou.⁽ⁿ⁾ Stává se mnohdykrátě, co Antoniusovi císaři, kterému na udici zlatou, ryby chytajícimu, podstrčil nějaký plavec ve vodách rybu shnilou a zplesnivělou. Stává se, co tomu ježkovi, který nabrav na svůj špičatý osten a napíchav nevím jak mnoho jablek, proto do díry vlezti nemohl a všecko ze sebe složití donucen byl. Stává se, jako tomu psu, který byl hubený a hladovitý, skrz jednu malou díru do špižírny se prosoukal, potom pak se napral a nacpal, že zpatkem tou dírou vylezti nemohl, a proto přijda na něj hospodář tak ho ztloukl, až zdechl. Stává se, jako mnohým zlodějům, jenž šibenici sobě ulovili, a ač ne všickni se věšejí, dosti jest na tom, že té tak hanebné popravě zasloužili, poněvadž pravda jest, co kdosi moudře pověděl, že malí zlodějové se věšejí, velicí pak zlodějové zůstávají, aby totižto potom navěky souženi a zahanbeni byli.

Ale ještě jedno pozůstává, nebo jsem pravil, že škodíme sobě náramně, že při lovení našem taky věříme jakýmusi boháči, který však je veliký lhář. Na takovýho slovo dávatí se do lovení, toť jest právě protimyslná věc a proti rozumu. I kdož jest teda takovým? Práví opět prve jmenovaný Hugo: „*Dives mendax est mundus*, boháč ten a lhář jest svět,“ a v jistotě jest tomu tak. Máme my ho za boháče, protože v dolích svých a v hutích, pozemních kluftách jako v klíně svým chová a vaří zlato a stříbro, měď a mnohonasobné kovy, z kterých se potom v rozličných dílnách a mincárnách peníze kují, drobná a berná a široká mince dělá a s ní se a pro ni hokyňuje, kramaří, jarmarčí, překupuje, kupčí, handle se a obchody řídí, a tak bohatství se dobývá. Z toho zase zlata a stříbra dělají zlatníci a zlatotepci pásy zlaté a stříbrné, naramky, točenice, halže, prstýnky, zápony, řetízky, s kterými rádi (obzvláště ženské pohlaví) se pochlobáme a jako s nevim jakým pokladem okázujeme. S penězi kupují se statky, vesnice, role, zahrady, vinice. I kdož by za boháče neměl, u koho se to vynachází? Nad to všecko má svět jako v velikým svým fěrtochu aneb zástěře množství rozličné diamantův, karbunklův, zafirův, topáziův, jacintův, onychlův, karniolův, a všecko, což takového lesknoucího a se blýštícího drahého kamení přirozená vlastnost, jemu jakožto panu svému dodává. Má zase na moři v škořepinách a matkách perlových drahé orientální anebo východní perly, korály a podivné jiné nábytky, s kterými i šije ženský, i berly, i trůny královský, i šarlatový kment a cerveč, i všeliký nástroje nadherně šlechtí a obohacuje. Ale což to spomáhá, když s tím se vším ošemetně a lživě jedná, připovídá hory a doly zlaté, a když světáci nanejvyš se upachtují, nýbrž i taky krvavě upotějí, anebo něco málo dává, anebo nic, anebo jen na čas, anebo jestliže dá, zase beře, šidí, podvádí, lže, přelhává. *Nihil coepimus*, musí se přiznati ti, ježto s nim loví. „*Transivi, et ecce non erat quaesivi, et non est inventus locus ejus,*“^(o) seznává svatý David, „šel jsem mimo, a hle, nebylo ho, hledal jsem, a není nalezeno místo jeho.“ I sám svět sebou nevládne, pomíjí a hyne, „*transit mundus,*“^(p) praví svatý Jan, miláček Páně. „*Humana omnia et carnalia nondum recte advenerunt et avolarunt,*“ praví svatý Jan Zlatoustý, „všecko, co

lidské jest a světské a tělesné, odlitlo a ztratilo se dříve, než naležitě přišlo. *Tale quiddam sunt deliciae et tale quiddam humana gloria et potentia, tale quiddam universa hujus vitae prosperitas*, taková věc jest rozkoš, taková lidská sláva a moc, taková bohatství a všeliké tohoto světa štěstí.^(a) Dobře nahrobek tento anebo hrobový nápis učiniti sobě velel onen světu od moudrosti známý Lipsius: „*Humana cuncta fumus, umbra, vanitas et scenae imago et verbo, ut absolvam nihil*, všechno lidské jak dým a stín odchází přeč, jest podoba hry, stín, marnost, nýbrž slovem není nic.“

Odtud se stává, že kde se nám slíbují neví jaká sláva, zazelená se nám to toliko jako tráva, kde předstírá se udatná moc, v malém čase následuje nemoc, kde se hromáždí bohatství na celý rok, ztratí se to, sotva uděláš jeden krok, kde bývá neví jak líbezný zpěv, vznikne z toho neukojitelný hněv, kde se slyší samý smích, všechna ta veselost rozpouští se jako sníh, kde stojí neví jak stkvostně vystavený palác, tam bývá rozpustilosti plac, nýbrž i následuje mnohých přesedavý pláč, kde rozkošně květně mladosti květ, následuje nevrlý a titěrný kmet a mnohdykráté příjducí znenahla smrt pobere všechno, jak by smet, kde rozkoš, tam veliký, hříšný zármutek koš a vpraví se tam i smrtonoš, kde se strojí kratochvilný žert, zmíchá se mezi to čert, kde svatba, tam povstane sváda, kde stav manželský, tam stav želení a žalosti, kde veselý snátek, tam jde všechno nazpátek, kde svátek, brzo bude škaredý pátek, kde malvazy a pící med, tam peluňka a škodlivý jed, kde stojí štěstí jako obohacený nejlepším ovotcem strom, tam po malé chvíli udeří hrom. Hyne krása, hynou svátky, hyne panství, hyne mladost, hyne čest, hyne štěstí, mine život, mine zdraví, nebude ničehož rest, i taky sám svět mine a ten taky svět tak uvadne jako květ. Ó světe lživý, kde jsou nyní tvé zlaté hory a doly, kde tvé přípovědi a zamlouvání? Aníž sám sobě pomoci můžeš, avšak předce v tak mnoho se uvoluješ a ničehož nedržíš a neplníš.

Koná totižto všechno svět s námi jako na komedii. Dobře pravil Jindřich, toho jména osmý englický král, že život náš smrtdelný jest komedie, „*vita nostra mortalis est comoedia*.“ Dobře svatý Jan

Zlatoustý: „*Non est theatralibus scenis vita nostra dissimilis*, život náš jest podobný divadlům komediantským.“^(v) A proto velmi moudře mluvil onen ostrovtipný mudřec Seneka: „*Quomodo fabula, sic vita. Hoc mihi ipsi dico, quoties occurrerit domus splendida, cohors culta servorum, quoties aliquid perstrinxerit oculos. Quid miraris? Quid stupes? Pompa est.* Jako nějaká báseň, tak jest život náš. Kolikrát mi přijde před oči pěkný a nákladný dům, kolikrát nějaký pán oborem a komonstvem obkličeny, kolikrát se mi v očích něco zablejskne, tu já sobě samýmu pravím: Co se divíš? Co se užásneš? Však jest to jenom nádherné divadlo.“^(s) „*Omnium istorum personata felicitas est*, všech těch jest to jenom v mumraji vytvářené štěstí.“^(t) „*Ostenduntur illae res, non possidentur, et dum placent, transeunt*, ukazují se ty věci toliko a nevládne se nad nimi, a když se nám líbějí, pomíjí.“^(u) Okršlek země jest jako nějaké lešení, my na něm personu máme a k tomu jako ustrojeni jsme, vycházíme na to lešení a zase odcházíme dvěma dvířkami. Vycházíme totižto, když se rodíme, zacházíme, když umíráme, a ač jsme nevím jak ustrojeni byli, po malé chvíli musíme to zase ze sebe svlícti a složit jako na komedii. Všecko, co máme na sobě a při sobě, na čas nám to svět půjčuje, a potom zase běže. Nadto pak všechno ty propůjčené dobré světské věci nepřestávají nás rozpalovati, a když se dostanou, kaziti, omrzeti, když odejdou, soužiti. „*Concupita inardescunt, adepta vilescunt, amissa vanescunt*, požádána více roznícují, nabytá zošklivějí, ztracená mizejí,“^(v) jak mluví svatý Augustýn. „*Possessa onerant, amata inquinant, amissa cruciant*,“ jak mluví svatý Bernard, „když se od nás držejí, obtížují, když milují, poneřádí a zhyzdějí, když ztratí, trápějí.“ „*Nudosque ac solos relinquunt eos, qui illis inhiant*,“ jak mluví svatý Jan Zlatoustý, „a tak nahý a osiřený nechávají všechny ty, jenž lovějí a po nich dychtějí.“ A tak pouhá věčná pravda bývá: *nihil coepimus*, ničehož jsme nepochytili.

Laskaví křesťané! Když tedy to všecko povázívše, nebudeme tak nemoudří, abychom se rovnali tomu nešťastnému poutníkovi, který zabloudiv v lese, uchrániti se chtěje před vlkem, vylezl na jeden strom a tam vylezna viděl, že dvě myši kořen ustavičně toho stromu

hryzou, a protože pod nim hrozný drak čeká, kterýž by ho ihned hnětl a sežral, jak ony ten strom podhryznou. Avšak předce, vidě na tom stromě jednu větev, na které včelný roj plást medu zanechal, tak se pro ten med natahoval a vypínal, že mu ruka sklouzla a noha klesla a on do tlamy draka toho k sežrání přišel, jako o tom povídá svatý Jan Damascenský.^(w) Nebo skrze ten strom rozumí se život náš, skrze dvě myši, jednu černou a druhou bílou, rozumí se den a noc, které vždycky z života našeho ubírají, skrze draka rozumí se ďábel, skrze med rozumí se všeliká rozkoš světa. Když nebudeme tak nemsynlní, jako byla Aloizia, Tomáše Mora manželka, která vidíc, že by král anglický manžela jejího z kanclířského důstojenství pro stálost v víře shodil, všeho statku zbavil a snad bezživotí jeho hledati měl, prositi jej počala, aby vůli královské ustoupil, by tak oni spolu pokojně statků svých a ouřadu tak důstojného asi za dvacet let života svého užití mohli. Ale dobře jí Tomáš odpověděl: „Ó blazníce, kdybys byla řekla, že toho užijeme asi dvaceti tisíc let, nestálo by to za věčnost nebeskou. I copak za dvacet, o kterých však jistotu nemáme?“

I tedy světu nevěřme, tělu nehovme, ďábla neposlouchejme, sice bychom je za spolulovce přijali. Napomíná Šalomoun: „Nepračuj o to, aby boháčem byl, ale opatrnosti tvé ulož míru; nepozdvihuj oči svých k zboží, kteréhož míti nemůžeš, neboť udělají sobě křídla a zaletí do nebe.“^(v) Tam totižto jest sídlo pravého zboží. *Duc in altum*, praví Kristus netoliko Petrovi dnes, ale každému z nás, vez na hlubinu a rozvrhni a rozestři síti své k lovení na slovo Kristovo a zahrneš veliké množství, takže se bez utonutí potopíš v hlubině a hlubokosti bohatství moudrosti a umělosti Boží na věky věkův. Amen.

^(a) 2Mak 6,23 ^(b) Jb 1,21 ^(c) 2K 12,7 ^(d) Př 23 *de honest. mulierum*, c. 30, in *eccles.* ^(e) *ad Polybium in consol.*, c. 25 ^(f) Lk 15,30 ^(g) 2S 13 ^(h) Zj 12,9 ⁽ⁱ⁾ J 8 ^(j) Ez 28,16 ^(k) *l. de compunct. cordis* ^(l) Ž 81 ^(m) 1S 11 ⁽ⁿ⁾ 1Kr 21 ^(o) Ž 36,36 ^(p) 1J 2,17 ^(q) *homilia 1 in Gn* ^(r) *ep. 6* ^(s) *ep. 110* ^(t) *ep. 70* ^(u) *ep. 110* ^(v) *Aug., serm. 23 de verbis apli.* ^(w) *in vita Barlaam et Josaphat* ^(x) *Prov 23*

5. neděle po Sv. Duchu. O hněvu a hře bezstarostných studentů Chrysostom Xaver Ignác Táborský: kázání z postily *Mons Thabor* (1747)*

Neděle pátá po Svatém Duchu

Argumentum. Homo iracundus, qui oculis praerabie scintillat, ore spumat, dentibus stridet, typus est vetulae insaniter furentis, juxta id sapientissimi Senecae (De clementia, cap. 5) dicentis: Magni animi est injurias despicere et muliebre est furere.

Super id Mt 5, v. 22:

Omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.

Každý, který se hněvá na bratra svého, hoden bude soudu.

V předešlou neděli pozval jsem mé auditores ke hře a dnešního dne jako řka lituji toho pozvání, nebo považujíc rozličné hry cíl a konec, nacházím, že je řídká hra, která by se s smutkem neskončovala. Neb jestli otvírám létopisy, nalezám, že římský císař, oná nemoudrosti potvora Nero, na jedno uhození kostek prohrál deset tisíc filipských tolarův, a potom mu jich bylo líto a žalost konec hry zachvátila, že v tak krátkým čase takovou sumu peněz prohrál. Jestli ale odkládám na stranu létopisy a беру do ruky Písmo svaté, podobně srozumívám, že poslední konec hry smutek zachvácuje. Neb (Gn 21, v. 8) čtu, že když Sára ostavila Izáka, udělal Abraham veliké hody v den

* viz komentář s. 257 a vysvětlivky s. 380

ostavení jeho, Sára ale když uzřela, že syn Agar hrál a sprohrával s Izákem, synem svým, pravila k Abrahamovi: „Vyvrž děvku tuto i syna jeho.“ A hle, dle svědectví Písma svatého: „*Dure accepit hoc Abraham*, těžce přijal to Abraham,“ z čehož poznávám, že při konci hry bývá žalost aneb aspoň nějaké omrzení. Dále přebírajíc Písmo, zase čtu (Ex 32, v. 5), že v den slavnosti Páně lid izrahelský vstal ráno a obětoval zápalné oběti i oběti pokojné, lid ale sedl, aby jedl, pil, a vstali, aby hráli, a ejhle, hned mluvil Pán k Mojžíšovi řka: „Jdi, sstup, zhřešil lid tvůj, kterýž jsi vyvedl z země egyptské, neb udělali sobě tele slité a klaněli se jemu.“ A vrátil se Mojžíš z hory, a slyšíce hlas zpívajících, rozhorlil se náramně, pročež pravil k synům Lévi: „Jdětež a zabíte jeden každý bratra, i přítele, i bližního svého.“ I učinili synové Lévi podle řeči Mojžíšové a padlo ten den jako třímecítma tisíců lidu. Kdož z toho medle nezavře, že poslední konec hry žalost navštěvuje? Čemuž poněvadž tak je a nejináč, proč jsem já tehdy mé auditores na dnešek ke hře pozval? Zdaliž pak chci, abyste želeli, kvíleli a se rmoutili? Dokonce ne, nýbrž napomínám vás s apoštolem, abyste se vždy veselili v Pánu, a z té příčiny jsem vás ke hře pozval, že vás každého času veselé míti chci, abyste se radovali, srdečně všem vinšuji. Než která a jaká to hra bude? Zdaliž to nebude oná kejklířů, o které zmínku činí sv. Řehoř Nazianzénský (*orat. 1*): „Mají obyčej kejklíři a tanečníci na provaze při jarmarkách (praví on) provaz neb lánu na rynku natáhnouti, na kterým když s velikým přistojících podivením svobodně bez strachu chodějí a tancují (jak jsme bezpochyby sami častokráte viděli), to ne tak proto činějí, aby všeobecní chválu od diváků dosáhli, ale proto, aby hodný peněžitý užitek zejskali. A proto po provaze již jako nějaký vojanský hejtmán s kopím kráčí, již se s hlavou pouští dolu a za ruku neb nohu viseti zůstává a zase, sílu a čerstvost užívajíce, na provaz se vymrští a na nohy postavuje. Brzo zase jako druhý Absolon za vlasy neb za fousy nepohnutedlně viseti zůstává a zase do povětří zhuru se vznese (tak, jako by nějaký křídlatý pták byl) a po provaze bez vší překážky a nebezpečnství chodí. A proto žádný nejní, který by se takovému kejklíři velice nedivil, ano mnohokráte některému

na to se dívajícímu srdce se třese a bojí se, aby snad dolu nespadol z provazu a onu historii Icara s Phaëtonem neobnovil.“ Snad jsem vás, auditores, k takové hře pozval? Dokonce ne, nebo dle svědectví velikého otce a učitele Nazianzského (*orat.*) ta hra a špás takové je povahy, že tomu, jenž po provaze vysoko od země nataženým chodí, „*non parvum periculum affert*, ne malé, nýbrž veliké nebezpečství života nastává“. To zakusil Lucifer, který sotva stvořen byl, ejhle, hned na vrchu nebe, domnívám se, že tu hru prubovati chtěl, když se vynasánil zkusiti, jak by ke všemu hbitý, obratný a schopný byl. A hle, spatříc sebe velmi lehkého a rychlého ke všemu býti, první své kroky po provaze vysokomyslnosti činíc, nejaký skok do vysokosti učiniti chtěl řka: „*In coelum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum --- ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo*, na nebe vystoupím, nad hvězdy Boží povýším trůn svůj --- vystoupím na výsost oblakův, podobný budu Nejvyššímu!“ (Iz 14, v. 13–14). Zatím ale s takovou rychlostí dolu spadl, že nemajíc nohu poníženosti, z vysosti provazu (totižto nebe) do propasti pekelné svržen jest. Dobře se stalo tomu nádhernému duchu, že který skrze skok neb tanec chtěl býti podobným Nejvyššímu, nyní navěky ponížený pod jeho nohami jako otrok leží zavržený a se bez přestání mučí a trápí. Pročež my, obávající se tak hlubokého pádu, budeme se takové hry a tak vysokého tanečního skoku štítiti, nýbrž ponížíce se před Pánem a po zemi se plazíce dnešního dne, bedlivou myslí považovati budeme hru tak řečenou na starou babu, kterou hru na mnoha místech v Moravě častokráte veselá mládež kratochválně provozuje. Chci řícti, že každý hněvu a zlobivosti poddaný člověk je stará baba, která od mstítelné zlosti, hněvu a zlobivosti zaslepená padá do pekla. Kteréžto baby obraz když v dnešním kázání ukázati míním, vy, auditores, na tu hru od vzteklé zlobivosti bláznících se bab bedlivě se dívejte a ji v ošklivosti mějte.

Směšné je ono vymyšlené, které jsem jak četl, tak taky slyšel, o třech študentech. Nebo jsem četl a slyšel, že jistý tři ostrovtipnější páni študenti spolu šli na *vaccací*, zatím na cestě něco více od jítí unaveni vešli do jedné hospody a tam dle obyčeje hrdinství

a udatnosti študenské dali sobě dobré a stkvostné snídání připraviti. Pán hospodský, vidíc býti kavalíry slíčně ozdobené a v pěkných šatech oděný, domníval se, že mají plné kapsy peněz, protož zavolal svého hausknechta, poručil mu přikrýti stůl, přikázal přinesti čistý ubrus a servíty, nože, lžíčky a talíře. Tu hned na jeho rozkaz stůl dle líbosti se přikrývá, víno a pivo se přináší, sklenice se vyplachují, kuchařka zatím jídla chutné připravuje, stkvostné a výborné snídání na stůl se postavuje. Páni študenti vesele jedí, píjou a špásují. Poněvadž se ale to snídání trochu délej protahovalo, protož mezi tím hospodský na rynek pospíchajíc se odebral, aby zase na delší čas do kuchyně potřebné věci nakoupil. Nicméně hausknechtovi poručil, aby po skončeném snídání, když by ti páni študenti odjíti chtěli, od nich záplaty šest rejnských žádal. Po odjítí hospodského páni študenti tázali se hausknechta, jak by mnoho za to tak stkvostné a chutné snídání dlužni pozůstávali? Ten dle poručení pána svého žádal šest rejnských, kdežto však hrdinští páni študenti sotva šest grošů všichni spolu měli. Poněvadž ale byli študenti, dlé své přirozené srdnatosti stavěli se na oko tak, jako by jeden každý dostatečný byl netoliko to snídání, ale celou nákladnou traktaci zaplatiti. Pročež řekl pan Pívatok k Hladomři: „Pane Hladomři, já sám všechno, co je protráveno, zaplatím, jenom, pane hausknechte, ať se líbí ještě nalejt máz dobrého, silného vína, co propíjem, zaplatím, žádného se neprosím!“ Co povídal pan Hladomřec: „Nedělej mně té hanby, já jsem dostatečný všechno, aby třeba šest dukátů koštovalo, zaplatiti.“ Na to dí třetí, jménem Rádochlebník: „Nejmilejší bratříčkové, víte, že jsem já vás sem zavedl, pročež mně sluší všechno zaplatiti, jenom on, pane hausknecht, nalejt, již já jídlo a celý řad zaplatím.“ Když ale hausknecht víno přinesl, promluvil k němu pan Pívatok řkouc: „Pane můj nejmilejší, vidí, kterak všichni jsme náchylní a hotoví k placení, abychme ale měli lepší špás, hrejme na starou babu. My tedy pánu šátkem oči zavážeme a pán se musí vynasážit jednoho z nás polapiti, a kteréhokoliv polapí, ten bude povinen všechno zaplatiti.“ Co se řeklo, to se stalo. Líbilo se jemu vyřčení a zdání Pívatoka! Pročež sobě sám oči zavázal, na to chodí a maká, honí

a běhá. Páni studenti běhají okolo něho, brzo ho jeden popadl za nos, druhý za vlasy, skrývají se brzo do toho, brzo do druhého kouta. Pán hausksnecht, jemuž Blažek jméno bylo, celé čtvrt hodiny sem i tam chodí a maká, myslíc, že předce některého z nich uchytí, ale páni studenti, užívajíc svůj čas, fortel a příležitost, tíše dvěře otevřeli a jeden po druhým vyvázl a prchl. Hloupý Blažek myslil, že by se snad někam do koutka byli skryli neb pod tabuli schovali, maká a hledá sem a tam, a vtom přišel z rynku trhového pán hospodský, kterého Blažek jemu nadejdoucího obouma rukama stísl říka: „Ten tehdy, kterého nyní mám, všechno zaplatí,“ a odhodivše šátek, vidí pána svého se navracujícího z trhu, protož dí jemu: „Milý pane! již nejnín jináče, vy všechno, co je od těch třech podvodníků protráveno, zaplatit musíte, nebo v takovou smlouvu jsem s nimi, podveden jsa, vešel, kterého v té hře chytím, ten aby povinen byl všechno zaplatiti. Poněvadž ale vy jste ten, kterého jsem chytil, protož taky vy povinen budete všechno platiti.“

Auditores, to je vtipné a špásovné vymyšlení! Již nyní k našemu naučení slyšte Zlatoustého učitele, co on o našem nynějším životě povídá. Ten (*homilia 27*) praví: „*Praesens vita ludus est*, přítomný a nynější život náš hra jest.“ V té hře někteří na sebe berou osobu Lucifera, a to jsou vysokomyslní a nádherní lidi, kteří s Luciferem na výsosti skákati chtějí, a zatím náhle padají do pekla. Jiní na sobě vyobrazují osobu závistivého Amana, a ti když svému bližnímu jako Aman Mardocheovi osidla kladou a jámu kopají, sami do ní s svou nevynahraditedlnou škodou padají. Někteří zase oblíkají osobu oslepeného Samsona, a ti jsou chlípni, kteří když od ženské osoby bývají zaslepeni, k posměchu s Samsonem hráti přinuceni jsou. Jiní na sobě ukazují osobu hněvivého Herodesa, a to jsou zlobiví, kteří když jako vzteklý král Herodes mnohé mordují, podobně zamordováni bývají, když jinému na cti neb na statku škodějí, rovnou někdy pokutu na sobě okušují. A ti provozují hru, která se na moravskou řeč jménuje hra na starou babu. Než snad myslíte, že je to mé vymyšlení, dokonce né, nýbrž je vyřčení nejmoudřejšího Seneky, který (*De clementia, cap. 5*) takto mluví: „*Magni animi est*

injurias despicere et muliebre est furere, velikomyslnosti skutek je křivdy sobě učiněné potupiti a sobě nevšímati a ženský obyčej je se hněvati a zlobiti.“ A jestli tomu moudrému a křesťanskému mudrci nevěříte, slyšte všech mudrcův knížete Aristotela (l. 4, *Ethica*) takto řkoucího: „*Injuriarum oblivisci proprium facinus est praestantissimorum virorum et injurias rependere* (N. B.) *muliebre est*, na křivdy zapomenouti je skutek nejvzáctnějších mužův, křivdu pak křivdou odměňovati ženské jest.“ Takže taky Ecclesiasticus to potvrzuje řka: „*Non est ira super iram mulieris*, nejní hněv nad hněv ženský.“ A proto u latinářů je známé o hněvivých přísloví: „*Iste contendit sicut vetula*, tento se hádá a vadí jako stará baba.“ Což abych patrně ukázal, ptám se, *auditores*, zdaliž jste viděli hru u Moravců tak řečenou na starou babu? A slyším, že jste tu bláznivou dětinskou hru častokráte očitě spatřili. Nebo vědomo je, že ten, který je starou babou, má zavázané oči, takže žádného nezná, že sem a tam běhá jako blázen, a když někoho chytí, křičí a jeho udeří. Nyní se podívejme, jestli podobně nečiní rozhněvaný člověk. Neb jestli se táží některého z pohanských mudrcův, co je hněv?, odpovídá: „*Est stultitia, brevis furor currens*, jest krátká pošetilost a běžící prchlivost,“ která taky zakrývá a zaslepuje oči člověka. Povídá Seneka (l. 1, c. 2, *De ira*), když takto dí: „*In furioso cor palpitat, corpus tremit, lingua se praepedit, facies ignescit, oculi exasperantur et nec amplius notoscuntur*, v rozhněvaném člověku srdce skáče, tělo se třese, jazyk se zajíká, tvář se rozpaluje, oči se jiskří a ani své známé nezná.“ Ano-brž hněv v rozzlobeném člověku vzbuzuje křik. Praví sv. Řehoř (l. 5, *Moralia*) takto řkoucí: „*Ore format clamorem et loquitur, et nescit, quid loquatur*, hněvivý člověk usty křičí a mluví, aniž ví, co mluví.“ A zajistě, nebo když se v srdci rozpálí krev, roznítějí se oči, vzhůru vstávají vlasy, hlas se povýšuje, usta se pění, zuby skřípějí, rty se třesou a celé přirození a mysl v těle se mění, tehdy takový člověk vyhledává pomstu, a kterého potká, nechť je on vinný neb nevinný, pere, bije a poráží, aniž odpouští nejslavnějším městám, ani ohled nemá na nepřemožené vůdce, aniž šanuje posvěcených Bohu oltářů a chrámů Páně. „*Aspice nobilissimarum civitatum fundamenta vix*

notabilia ira dejecit, aspice sollicitudines sine habitatione ira exhaustit, aspice tot memoria proditos duces, alium ira in suo cubili fudit, alium ira inter sacra confudit, alium ira in mensa percussit, alium ira filii parricidio dare sanguinem jussit. Patř (praví nejmoudřejší Seneka) na nejslavnějších měst, které se sotva znamenají, grunty, ty hněv vyvrátil, patř na pustiny bez obyvatelův, hněv jich v nic uvedl, patř na mnohé slavné paměti zhynulé vůdce, toho hněv v jeho pokojíku zachvátil, jiného na posvátním místě k zahynutí přivedl, toho hněv při stole o život připravil, jiného hněv syna k vylití krve svého vlastního otce přinutil“ (*lib. 1, cap. 2, De ira*). A tak pravda je, že hněv tak zaslepuje člověka, *ut nec noti amplius noscantur*, že rozhněvaný člověk ani své nejlepší známý nezná. A tomu tak jest. Nebo kdo je známější jako syn neb dcera?

A hle, však předce jistého otce oči náhlý hněv tak zaslepil, že na svého vlastního syna žádný ohled neměl. To se z toho vidí, píše Simon Goulart, že jistý sedlák po vykonané robotě syna svého z pole domu pro nějakou věc poslal, který jakožto nerozumný pacholík na cestě jiné, sobě rovné naleznouc kamarády, s nimi se zdržel a hrál, a proto když pozděj na pole k otci se navrátil, otec tak ukrutně se na syna rozhněval, že co mu do ruky přišlo, to na něj házel a tím ho bil, až mu takovou ránu dal, že po ní na zem padl, aniž více vstal. Když sedlák syna mrtvého viděl, tu teprva odhodil z očí šátek, kterým byl rozum oslepen, a tu se přestal hněvati a zlobiti, protož navrátil se domu, a neříkaje žádnému slova, z veliké litosti v stodole se oběsil. Žena když se to dověděla, dítě, které právě v koupeli měla, zanechavše do stodoly běžela, a po dlouhým nařikání a křiku když se k dítěti navrátila, utopené našla. Protož i ona, nemohouc sobě nikterak pomoci, v stodole vedle manžela svého se oběsila. Hle, jediný hněv za jeden den čtyř osob smrti příčina byl! Dobře tehdy pravil sv. Řehoř (*l. 5, Moralia, c. 30*) řka: „*Ira intelligentiae lumen subtrahit, cum mentem permovendo confundit*, hněv odnímá světlo rozumu, když pohnouce mysl v roztržitost přivádí.“ A to je věc jistá, že hněv zakrývá světlo rozumu, nebo to dokazuje čin Hadriana císaře, který z hněvu jednomu z svých služebníků oko vyrazil. Po hněvu

a zlosti když k sobě přišel, velmi toho litující, toho služebníka k sobě povolati poručil a jemu na vůli nechal, aby od něho žádal, cokoliv by chtěl. Jemu když služebník odpověděl, že nežádá nic, než aby jemu oko zase navrátil, zastyděl se císař nad tím, když uznal, že by toho, co v hněvu udělal, více, ačkoliv by byl tak velikomocný potentát, navrátiti nemohl.

Hněv zajisté *intelligentiae lumen subtrahit et mentis oculos velat*, světlo rozumu odnímá a oči mysle zakrývá a zatmívá, nebo toho je svědek Bernardinus Scarbeonius, když vypravuje, že hněv dva bratry vysokého a starožitného rodu o život smutně zbavil. Neb takto píše: Když ti dva bratří jednoho času v létě po skončené večeři od stolu vstali a pod širým nebem se procházeli, vedli mezi sebou o všelijakých věcech kratochvílnou rozprávku, a poněvadž tenkrát nebe s nescíslnými hvězdami ozdobené bylo, protož jeden z nich řekl ze špásu: „Vinšoval bych si, abych měl tolik volů, kolik se vidím na nebi trpýtiti hvězd.“ A druhý zase na to podobně ze špásu pravil: „A já bych sobě vinšoval, abych měl tak širokou louku, jak široké vidím nebe.“ A nato, obrátivše se k bratrovi, řekl: „Než bratře, kde bys ty tvé voly pásł?“ Odpověděl druhý: „Na té tvé tak široké louce.“ „Ale což kdybych já nechtěl?“ Odpověděl on: „Abys ty třebaš nechtěl, předce bych pásł.“ „Co?“ dí jemu, „abych já nechtěl? To by se nestalo!“ A tak s smíchem a špásem se hádající popuzeni byli k hněvu, hněv byl obrácen v půtku a svár a opravdivou zlost, když žádný žádnému ustoupiti nechtěl. Obnaživše své kordy, kterými k svému neštěstí oba opásaní byli, vespolek se ukrutně probodli a zamordovali. Ó, jak tehdy dobře pověděl Plutarchus: „*Quaecunque ira commoti faciunt homines, ea necesse est coeca sint*, cokoliv lidi s hněvem pohnutí činějí, to je nevyhnutelně všechno slepé.“ A jistě, nebo by nikdá Alexander Veliký na své slavné jméno nebyl tak velikou poškvěru vztahl, kdyby od hněvu zaslepen nebyl. Neb když jednoho času nejmilejší Alexandrovi dvořenín Clitus u přítomnosti Alexandra vychvaloval jeho otce Filipa hrdinské činy a skutky, války a vítězství, které v řecké zemi provozoval a odnesl, tak se náhle hněvem rozpálil, že s vytrženým vartujícímú přede dvěřma vojákovú kopím

Clita prohnal a krví postříkaný jsouce pravil: „*I nunc ad Philippum!* Jdi nyní k Filipovi!“ Nicméně jak nejprve rouchu hněvu, kterou zaslepený byl, na stranu odložil, litujíc spáchaného činu, z náramné žalosti ono kopí z těla Clitového vytáhše proti sobě obrátil a byl by zajisto ním prsa své prohnal, kdyby vartující vojáci nebyli přiskočili a jemu na odpor stáli.

Abychme my tedy, auditores, jméno křesťanské nepoškrvnili, odhodme zástěru hněvu a choďme ne jako synové temnosti slepí, ale jako synové světla ve dne. Odhodme zástěru hněvu a přistupme k lůžku nejpobožnějšího císaře Theodosia. A což tam? Spatříme tam Jeho císařskou Milost ležeti na lůžku s padlýma do hlavy očima a s sinalými rty zemdlenou k smrti se chystati. Uzříme, že se otevírá císařská komora, a srozumíme, že přistojící dvořanínové vidějí otevřené nebe, z kterého přilítují nejkrásnější anjelští duchové s harfami, loutnami, cimbálami, houslemi a jinými hudebními nástroji. Postavme se k lůžku a uslyšíme ty nebeský muzikanty sladce zpívati, rozkošně hráti, plesati a muzicírovati. Uslyšíme uprostřed muziky neb hudby vykřikovati celý kůr anjelský a těmito slovy k Theodosiovi mluviti: „*Theodosi, quid egisti in terris?* Theodosi, co jsi činil na světě?“ A co myslíme, co uslyšíme? Snad uslyšíme, že Theodosius, mezi nejslavnějšími činy vychován, ukazuje něco velikomyslného a vzáctného? Snad uslyšíme, že odesílá anjele do létopisů, aby tam čtli jeho čest, do historií, aby tam čtli jeho vítězství, do pamětních kněh, aby tam čtli jeho nejslavnější triumfy? Snad uslyšíme, že napomíná anjele, aby počítali království, které své moci podmánil, oné nepřátele, které na útěk obrátil, a oné vojska, které až na hlavu porazil? V tom nejmenším ne! Nýbrž uslyšíme, že Theodosius, otvírajíc své polovic mrtvé usta, temným hlasem odpovídá anjelům tyto krátké slova: „*Angeli mei, dilexi!* Moji nejmilejší anjelové, miloval jsem!“ Než, ó korunovaná velebnosti, císaři Theodosi, když poddaní myslili na rebelii, když se proti tobě spikli dvořanínové, co jsi činil? *Dilexi*, miloval jsem! Než když ti donešené bylo, že tvoji služebníci jsou hltaví vlci, že jsou protivníci tvé říše, že jsou dvořanínové v jejich ouřadě zpronevěřili, co jsi činil, Theodosi? *Dilexi*, miloval jsem! Ale

když odbojníci a urputníci s přísahou potvrzenou věrnost zrušili, Theodosi, co jsi činil? *Dilexi*, miloval jsem! A to milostivé *dilexi* až do posledního dechnutí opakoval, ano, *dilexi*, miloval jsem, bylo jeho poslední vzdechnutí, jemuž anjelové plným kůrem prozpěvující s duší jeho do nebeských radostí odletěli. Již nyní poslyšme, co na to přidává sv. Ambrož: „*Vere dilexit, qui officium implevit, hostes servavit et illos perire passus non fuit*, pravdivě ovšem miloval Theodosius, který svůj císařský úřad a povinnost vyplnil, nepřátele zachoval a je zahynouti nedopustil.“

Auditores, to učinila císařská velebnost, jížto berle a moci krajiny a království poslušné byly, na jejížto koruně se třeptily perle a drahé kameny, na jejížto ramenách stkvěl se drahý šarlat, avšak předce ta císařská velebnost za hanbu sobě nepokládala milovati nepřátele a jim vše dobré prokazovati. A co my medle činíme? Nás když někdo jen slovíčkem urazí, skřípáme s zubami, jiskříme očima a pomstu vyhledáváme. Ach, pro Boha odložme na stranu šátek hněvu, kterým oči naše zavázané jsou, a jděme do Magdeburku. A co tam? Tam uhlídáme magdeburského arcibiskupa sv. Norberta sedícího v zpovědníci, který jakožto dobrý pastýř duší kající hříšníky zpovídá, a hle, jeden lehkovážný svatovrah jeho s tulichem na smrt hledá! Jde ten svatý muž nočního času na jitřní, a hle, druhý na něho s obnaženým kordem číhá! Káže proti zlým mravům urozených osob, proti hříchům obecného lidu, proti rozpustilému životu duchovenstva, a hle, od zlostného jednoho duchovního je uplván! Poškrvněný kostel světí, a hle, mečem jej nepřítel udeřil! A což k tomu z krve králův a císařův římských pošlý a biskupskou korunou ozdobený arcibiskup, Svaté římské říše primas, císaře Lotharia tejná rada, co, pravím, k tomu říká, co činí? Zdalíž se nad nimi nemstí a zlé za zlé odměňuje? Dokonce ne, nýbrž s nimi jako nejlepšími přáteli zachází a přívětivě k nim mluví. Prosím vás, auditores, odhodte zástěru hněvu a povedu vás do kostela. A co tam? Tam vám ukážu Gualberta před umučením Páně klečícího, a co mu říká ukřížovaný Spasitel? Hlavu ke Gualbertovi nakloňuje, jako někdy učinil na hoře Kalvarie vypouštějíc ducha, ano objímá a líbá Gualberta řka: „*Gualberte, parco tibi amore tui, quia tu inimico pepercisti*

amore mei, Gualberte, já tobě odpouštím pro lásku tvou, protože jsi ty odpustil nepříteli svému pro lásku mou.“ Nebo když Gualbert potkal svého ouhlavního nepřítele, který bratra Gualbertového zamordoval, obnažil proti němu svůj kord, on pak vidíc se v ouzké ulici postaveného, padl Gualbertovi k nohám a pro lásku ukřížovaného Spasitele odpuštění žádal! Gualbert pak, smilovav se nad nepřítelem, kord svůj do pošví schoval, jemu odpustil a do nejbližšího kostela vešel, kdežto od ukřížovaného Spasitele, odpuštění svých hříchův žádajíc, zázračným způsobem od Krista Pána na kříži visícího slyšeti řečené slova zasloužil: „*Gualberte, parco tibi amore tui etc.*“

Auditores, slyšíce to, zdalížpak ještě s zástěrou hněvu jako slepá baba sem a tam běhati, zdalíž z veliké zlosti klnouti a z náramné zlobivosti zlořečiti, ano, jako stará baba plakati chcete? Zdalíž ještě pomstu vyhledávati a zůb za zůb, oko za oko míti žádáte? Zdalíž ještě vašemu nepříteli odpustiti nechcete? Jestli ne, tehdy taky vaších hříchův odpuštění od Boha nedoufejte. Nebo hle, za jednoho po pomstě dychtícího mrtvého byly jednoho času říkané hodinky, a hle, když přišli na oné slova (jenž se v hodinkách za mrtvé nacházejí): „*Parce mihi, Domine, parce, nihil enim sunt dies mei*, odpusť mně, Pane, odpusť, nebo nic nejsou dnové moji,“ vtom začal crucifix své usta otvírati a takto volati: „*Ego non parcam, non, non parcam, quia ille etiam non pepercit*, já neodpustím, ne, ne, nikoliv neodpustím, protože on (svým protivníkům, nepřátelům a bližním v životě) odpustiti nechtěl.“ Než jak znamenám, ani tím důvodem mnozí po pomstě dychtící se přemocti nedají a oslepující oči myse šátek hněvu odvrhnouti nechtějí, poněvadž slepotu svou těma a podobnými vejmluvami potvrzují a na oko, barvenými důvody upevňují. Hněv (praví oni) užitečný je k tvrdým a příkrým věcem, hněv je jako nějaký voják v obci. Nebo kdo se až posavád dokázal býti udatným rekem bez hněvu? Kdo je smělý bez hněvu? Kdo byl zmužilý a velikomyslný bez hněvu? Kdo byl k vojnám a šermování schopný bez hněvu?

Známá věc je, že holubi, protože nemají žluče, jsou bázliví a je-
nom samého luňákového stínu se bojejí. Lvi pak, že s větší nad jiné

životčíchý žlučí od přirození obdařeni jsou, z té příčiny taky jsou nejsilnější, nejsmělejší a nejudatnější zvířata. A kdož medle neví, že i sám David k hněvu lidi vzbuzuje (Ž 4, v. 5) zpívající: „*Irascimini, nolite peccare*, hněvejte se a nechtějte hřešiti.“ Tedy uzda hněvu má býti puštěná, tedy se můžeme zlobiti a hněvati? Pravda je, přiznávám se, že královský prorok ty slova povídá, nicméně slyšme ty slova vykládajícího sv. Tomáše z Akvinu, který (p. 3, q. 15, art. 9) to místo žalmisty Páně takto vykládá: „*Irascimini contra vitia aliorum, et tamen nolite peccare, eos inordinate corrigendo, quia debet ira dirigi per rationem*, hněvejte se na hříchy cizí, a předce nechtějte hřešiti, nekárejte a netrestejte nemírně hříšníky, nebo hněv musí rozumem řízen býti.“ Anebo slyšme světlo učitelů sv. Augustýna, o těch slovech takto rozmlouvajícího: „*Irascimini vobis ipsis de praeteritis peccatis, id est: agite poenitentiam et ulterius peccare desinite*, hněvejte se sami na sebe pro předešlé hříchy, to jest: čiňte pokání a budoucně přestaňte hřešiti.“ Jako by řekl: Vemte na sebe metlu a provazy, zlé tělo bitím trýzněte, hladem mořte, prací obtěžujte, postem mrtvěte. Hněvejte se sami na sebe a jazyky vaše na uzdě držte, za zlé a za křivdy zlým se neodměňujte, nýbrž vaším nepřátelům, protivníkům a vám zle činícím pro lásku ukřížovaného Spasitele z gruntu srdce vašeho upřímně a náležitě odpusťte. Ach, pro ukřížovaného Krista Ježíše, který na kříži za své nepřátele a křížovníky Bohu Otci se modlil, odpusťte! Odřekněte se přílišného babského hněvu a věřte, jestli pro lásku ukřížovaného Spasitele vaším nepřátelům odpustíte, že on vám pro lásku vaši odpustí, k vám se nachýlí a vás jako milosrdného Gualberta líbajice oučastné učiní věčné slávy. Kam ať nás přivede Kristus Ježíš, vinšuji. Amen.

6. neděle po Sv. Duchu.

O marnotratném a dobrém hospodáři

Štěpán František Náchodský: „kázání“ z postily *Sancta curiositas* (1746)*

Dominica VI. post Pentecosten

Neděle šestá po Svatém Duchu

Evangelium svatého Marka v osmé kapitole:

Za onoho času, když mnohý zástup byl s Ježíšem etc.

Předmluva na řeč a svatovšetečné otázky tohoto svatého evangelium

Pozval bych dnes mého laskavého čtenáře na přátelské pohostinství, kdybych věděl, že se mnou s kusem chlebem a ryby zavděk přijme. To pohostinství dnešního dne ustanovil Spasitel, a jak vidím, žádný host jemu neodepřel a stoličku nevystavil. Šli všickni, jedli a požívali všickni a všickni se nasýtli. Těm hostům před dnešním stolem drška dosti nemíle štěkala a jakožto těm, kterýž již třetí den ničehož nepoživali, tudy opačený chleb, kteréhož jiný požívati se zpuzují, jako bažant chutnal. Opravdu, komu spravedlivě jísti se chce, nehleďa opravdné kuchyně. Pročež dnešní stul naučení dává a pravidlo podává, kterak a jak skrovně člověk živ býti může, aby nepozoroval, co jiný bohatý jedí, ale co k živubytí potřebného se vidí. K tomu cíli

* viz komentář s. 265 a vysvětlivky s. 383

poručil také Spasitel samé drobty sbírat, schovat a na jiný čas a potřebu schranit, aby naučil, že kdo na drobty pozor dá, na malé totiž hospodářství a malé užitky, snadno může sedm košův, to jest hojně k živobytí prostředky, naleznouti. Samí žebráci že spoře živí jsou a každý krejčárek v hrsti zachovávají, panské pohřb můžou jmíti. Tak za času svatého Antonína našli se od něho samýho dvě žebráci, z nichžto první dvě stě a druhý tři sta zlatých měl nachováno, jiný shromážděné dukáty v halusině své zašité majíce, skrze ty drobty peněžitě ne žebráci, ale boháči slouti mohli. Když tedy hospodář, nějakého jsa handle, spoře, na drobty malé, totiž užitky, pozor dává a s Martou o kuchyny tučnou a přílišnou se nestará, s chlebem svým ženu i děti vyživí. Který malé škody předchází, velké škody mítí nebude, a který spoře, ne pak lakomě živ jest, pomálu hromadky nachází. Tak činí také kupci a kramáři, kterýž troník po troníku nabývá, za vejdělek se nestydí a žebrati se neobávají.

Hospodářům tedy dnes marnotratným podám kapitolu aneb vejstrachu, jak skrovně živí býti, a dobrý užitek hospodářství svého pozorný jsouce, při chlebě hojným a dostatečným hospodáříti mají. Před tím pak dvě toliko otázky, a to kratké (poněvadž již jednu o té věci jsme jednali) představíme a naposled rozmluvu jadrnou učiníme.

První svatovšetečná otázka

Proč Spasitel třetí den, a ne první den chleby rozmnožil? Z příležitostí textu: „Lítost mám nad zástupy, nebo hle, již tři dni trvají se mnou a nemají, co by jedly.“

Pracovitá chasa že přes tři celé dni bez jídla setrvati mohla, nemalo jest k podivení. Víím sice o tom, že ani první, ani poslední nebyli, kteří hlad těla svého zmužile snesli. Za času svatého Augustýna jistý člověk skrze čtyřycety dni pokrmu nezakusil, jak Jonstonus *in sua Thaumographia* sepsal (art. 7). Petr Aponius jinou osobu přes osmnácte let zdrženlivou od pokrmu vypisuje. Rondelius ženu znal, která když deset celých let od pokrmu se zdržela, naposled

dítě šťastně zplodila. Hermaleus viděl jednoho modlářského kněze, kterýž předivně s samým do sebe puštěným větrem živ byl čtyřycety let (Jonstonus *in Thaumato-graphia*).

Plinius (*lib. 2, Hist.*) navrhuje o jednom národu blíž potoku Ganges přebývajícím, který z samé vlně z květu a ovotce pocházející život zdržuje.

Ačkoliv jest dnešní zástup mnoho učinil, že přes tři dni jest lačněl, přitom ještě děti s sebou majíce v hladu netrpělivé, s nimi však bez stěžování chlebův rozmnožení očekávali. Příčina pak toho jest, proč Spasitel tak dlouhý čas hlad trpěti na lid jest dopustil, poněvadž slovo Boží lípej od lačných se přijímá, břicho zajisté naplněné k fabulám více a k smíchům jest nakloněné. Tudy svatý arcibiskup v Kappadocii Basilius Caesa o jedné slavnosti na kazatelnici vystoupil, aby řeč k posloucháčům duchovní vedl, když spatřil, že žraním a pokrmem naplněný jsouce, tudy málo pozorný, hned od začátku svého kázání vyznal, že pro jejich neschopnost žádného užitku z kázání nedoufá (*ita homil. 14, pag. 185, aeditione Parisiensi*). Nauč se, že ne nadarmo v čas služeb Božích hospody, korbele a šenky se zapovídají.

Druhá svatovšetečná otázka

Proč drobtý takové sbírané byly?

Chleb ten, který Pán jest rozmnožil, apoštolský chleb byl, neb obyčej apoštolové měli, kdykoliv z místa s Pánem odcházeli, nětco k potravě nakoupiti, vědouce o tom, že Pán častěj na pouště a místa soukromná zachází. Takové kupování patrně dokazuje Písmo (J 6). Když Kristus, přijdouce k městu Samarii, apoštoly své k kupování potřebných věcí do města jest odeslal, a sám s Samaritánkou u studně mluvě, její skryté svědomí vyjevoval. Takový tehdy chleb podobným způsobem od apoštolův jest nakoupený byl, že ale tolik drobtů jest pozustalo, dobrému zajisté hospodářství lid ten shromažděný jest rozuměti musel. Mnohý nehospodář a marnotratný člověk drží se oného přísloví latinského: „*Ede, bibe, lude, post mortem nulla voluptas*, jí, pí,

hoduj, po smrti žádná není radost.“ A zatím nežli smrt přijde, že záhy drobty nesbiral, skrovně živ a hospodářský nebyl, drobty ze stolu pánův padající sbirati a žebrati musí. Neb takový když tak daleko přišel, že žádný peníz v pytlíku, žádné víno ve sklepě, žádné obilí na pudě, žádný hrnec v kuchyni nenachází, opuštěn jest a bývá ne od Boha, než od svého rozumu. Tu teprva naříká a na to hodování minulé zpomíná, jak těžká věc jest do cizích rukou hleděti a svého kus chleba nemíti. Slovem, takoví lidé neumějí sobě vážiti prozřetelnost Božskou, když jim hojnost chleba udělil, poněvadž k posledku chleb ten od Boha udělený spatříme u nich v kamen býti obrácený. Nuž tedy, hospodáři, hosta v této kapitole s tebou rozmlouvajícího uposlechni a velké od něho dosáhneš naučení.

Kapitola duchovní

Kdo drobty sbirá, to jest, kdo spoře živ jest, tomu chleb po chlebě neschází.

Rozmlouvání marnotratného s dobrým hospodářem

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Kam tvá cesta, dobrý příteli?

MARNOTRATNÝ: Slyším, že mana jako někdy Židům z nebe padla, proto z rána před rosou jdu ji sbirati.

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Rozumím vtípné odpovědi. Chceš totiž řícti, že dnes podle evangelium drobty mezi lidem z chleba rozmnoženého padly, které místo many jdeš sbirati.

MARNOTRATNÝ: Tak jest. Chci zajisté toho chleba také okusit, kterej bez práce v hrsti se rozmnožuje.

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Rozumím zase tomu. Chceš totiž zase řícti, že jest lepež na hotovo živu býti, nežli o chleb každodenní se starati, ale toť já tobě dnes neschválím. Neb zázrak dvakrát strany chleba a jednou strany vína se stal, ostatek opačený zástup doma pracovati musil, aby mu chleb nescházel. Samí ptáci, ne pak člověk z hotového živí býti mají.

MARNOTRATNÝ: Tyť mě chceš, oč nám jde dnes, na mlat zamluvit neb k pluhu přivázat, ty pískáš mezi rakosy a do domu teče tobě plnou trubou, ale mně již sotva kape, ty máš celou kuchyny, ale já sotva komín.

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Ale co to za řeč, dobrý příteli? Kdož tobě medle kuchyni tak brzo rozbořil, že sotva komín zůstal? Však se nedávno pořád z něho hustě kouřilo, jako by ze všech vesnic všechny posvícení do domu tvého se svalily. Dyť je pán měl vzáctného otce a nechal jemu stodoly s šindelem pobité, truhly a zámky, klíče a pytlíky, role a duchody hojné, kam se to podělo? Jakkpak skrze komín tak brzo vše vyletělo? Tak se stává těm, kteří jako ty marnotratně hospodaří. Ty jsi po tvých rodičův na peřinách sedět a ležet mohl, nyní sotva prkno máš. Kdybys ty byl dal na jiné drobtý pozor, jako já dávám, když sobě i ten krejcar vydělaný vážím, byla by se tak brzy tvá studnice nevyvážila a okov v blátě nevězel.

MARNOTRATNÝ: Což jest komu po tom? Zmařil-li jsem, zmařil jsem sobě, hrál a zpíval jsem vesele.

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Nyní tedy sobě s prázdným pytlíkem do špitála poskoč, vem starou na sebe huni, přiši sobě na šaty erby, budeš teprv urozeným pánem, totiž z Mařenic, z Nemanic. A více podle mého vzdání dej sobě vystříhnouti ze sukna měsíc a na plášť takový přiši, neb byl jsi někdy jako měsíc plný, mohovitý, který měsíc když se časem na nebi rozšíří, sotva jemu nebe postačuje, ale pomalu tak se ujímá a tratí, že z něho samé toliko pozůstávají špičaté rohy. Hledí sice škaredě a trucovitě proti hvězdám, jako by je všechny v hromadu porážet chtěl, po všem však ubohý rohem kravským pozůstává, v rohu pak kravským nic jinšího nejni nežli prázdnot.

MARNOTRATNÝ: Tejkáš mě, příteli, do živého a skoro do blázníc posíláš, ale věděti máš, že v těchto časech snadno, kdo co má, utratí, a když na tuhý pres přijde, snadno všechno víno vypresuje.

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Odkudpak byl jsi tak tuze presován, že pytlík tvůj prázdný jako deška zůstal?

MARNOTRATNÝ: I což ty daně a kontribuce proti Brandyburkům, Švejdům, Francouzům, Špaňhelům a jiným nemálo vypresovaly?

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Jest pravda! Ale ty daně netlačily samého tebe, ale trefil ten rez mě i jiný všechny sousedy. Mají však po všem ještě svůj chleba v domě, protože nouze učí je trávit skrovně a hospodařit pilně. Pročež měl jsi i ty skrovně žít a někdy hubě a tělu obyčejný tvůj kvas utrhnouti, měl jsi místo každodenního vína zasadit pivo a táhnout čepem menším do džbánu menšího, což kdybys byl učinil, byl bys tak brzo na kvasnice nepřišel.

MARNOTRATNÝ: Toť jsou řeči právě skrovných, já jsem ten, který z rodu stuchlíkův nejsem. K tobě, jak se mně zdá, žádná myš na stravu nepujde, neb všechny drobtý pod stolem sbiráš, a skoro že houby lesní místo pečeně na stul nepředkládáš.

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Ne tak, dobrý příteli, skrovně a spoře žít, jest veliký v tom rozdíl. Já jsem na způsob sporého deště, který jestli sporý jest, vždy lípeji zemi slouží nežli hustý příval ouprkem se valící. Dá-li nebe ten dešť sporý, nežaluješ na ně, ale raději chválíš, že dává mírně a ztenka, však dostatečně. Já, pravda jest, když jedu s obilím k setí na pole, po cestě netrousím, a když rozsívám, ne hned celý pytel vysypu, ale po hrsti pomalu rozsívám a znamenám, že pole po všem bývá nasycené a hojně spokojené. Skrže co chci řícti, že doma nerozhazují marnotratně, nedávám nazbyt, ale toliko co potřeby jest, což nejní skrbného, ale dobrého hospodáře dílo. Tudy ty drobtý činí mě ještě v domě spokojeného, zdravého, že mně nejní potřeba na houby jít neb do špitála žádat.

MARNOTRATNÝ: Mluvíš sice dobře a poněkud činíš moudře, že se musím za nos popadnout, ale soudím, že i příval deštový z nebe hustě padající může míti svou chválu, neb ačkoliv kde spadne, málo se zdržuje, ale jinám teče, po všem však louže a rybníky, též potokové z něho se radují a jako nabobnají, ryby dostávají z takového přívalu tučnější omastek. Rozumíš-li, co chci skrže to podobenství vyvíst?

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Věru nevím, tuze to s tou vodou kálíš, že nemůžu rozeznat, co pod tou vodou plave.

MARNOTRATNÝ: Chci já řícti, že ačkoliv s hejřením mým, pitím a hodováním málo sobě jsem zejskal, však jiným skrze to dobře jsem učinil. Hosti dobře bobnali, sousedí, přátelé, příbuzní jako ryby omastek dostali a se přiživili. Toť k zlému necílilo, když hostům uctivě se posloužilo.

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: *O praeclarum culinae custodem!* Ó švarného kuchyně hlídače! Tak tedy, abys břicho cizího naplněné a tučné viděl, jest mílo samému hlad trpět! Sám přijdeš do špitála a jinýmu dům naposled z lásky postoupíš, cizí stodolu ohněm zapálenou budeš bránit a svou stodolu shořet necháš? Kdož to hospodářství špaňhelské pochválí? Hleděl jsi na přední toliko kola a na zadní jsi se neohlídnul, a co z toho dále pojde, když pomalu všecko se vyžere, ještě jsi nezpytoval. K čemu medle bylo potřeby kvasy strojit, když tě kontribucí tlačila? K čemu potřeba bylo na stůl tvůj tolik masa, vína z urozeného, k tomu kořenné vnášet a tak hojně, že skoro nemožné bylo bez závratu a bez škody zdraví svého i cizího vypítí? Jest sice chvalitebná uctivost, že když host vzáctnější dům náš navštíví, udeřit na sudy lepší a takovému nětco slavnějšího podati, ale proč má býti hned vrchovatě, bez střídmosti a skrovnosti, proč tak často, proč tolikrát za tejden? Proč má býti deset i dvanáct jídel, kde více oči nežli huba můžou požívatí? Jsi-li bez hosta a sám s manželkou jídlo požíváš, zdaž by tak dobře na stole nestála telecí hlava jako lesní vepřovina, tak dobře kapoun jako bažant, tak dobře pečeně z krámů jako jelen a ptáci z lesa? Ha, ha! panáčku, nyní vezmi sebe lípej za svůj nos a pozoruj, zdaž tím žlabem statek tvůj pomalu nevytekl? Činit jsi měl, jako dnešního dne Spasitel, kterýž jakožto sama Moudrost soudil dobře zástup krmiti chlebem a rybami, ne pak skvostnou kuchyní, a měl bys podnes ještě v měsíci peníz potřebný.

MARNOTRATNÝ: Škoda, že mě k tomu stolu nepozveš (abych se podíval, jakpak hospodářským máslem mastíš), budeš-li mezi těmi hospodáři, proti kterým čeládka jazyk suchý ukazuje a při stole sobě na buchty, knedlíky a šišky nemastné stěžuje? Můžeš

ještě pacholka do lesa poslat, aby houby sbíral a na trh přivážel?
Nevím! Snad by čeládka lípej povědít mohla.

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: I toť je mě na plac vyvolávat a rožeň kuchynský místo kordu do ruky dávat, abych se proti pohružce ošemetné bránit mohl. Necht' medle lípej poví čeládka a zatepla se před nás předvolá, aby pověděla, jak jim tuze zuby od knedlíků zčernaly aneb kolikráte houby jedli.

MARNOTRATNÝ: Zavolejte, jsem spokojený, však jenom ať pravdu mluví, oč mně mastnou hubu tuze nebude mítí.

(Čeládka vypravuje, jakou stravu má.)

ČELÁDKA: Co se pánu líbí?

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Nemnoho, chci toliko, abyste mně z jisté příčiny před tímto pánem vypravili, co jste tento tejden jedli k obědu a k večeři.

ČELÁDKA: Kdož by na to pamatoval, zkrátka odpovědít můžeme, že co nám paní dala, to sme snědli.

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Hloupá odpověď! Také kuň všecko sní, co se mu od pacholka představí, ale ptám se vás jmenovitě, jaké jídla jste měli?

ČELÁDKA: Počkejte, až se rozpomeneme nebo se paní na to zeptáme, ona nejlípej bude vědět.

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: To je zase jiná, kdybych já se paní tázat chtěl, vás bych volati nekázal. Vy lípej víte, jak vám to chutná, co vám paní na stul představí. Neb chci zvědět, zdaž vám oná křivdu činí neb opravu slabou dává.

ČELÁDKA: Ó pane, nemůžeme na ni žalovat, máme předce naši věc náležitě, a to lípe nežli jinde jiná čeládka. Však jsme onehdá slyšeli od čeládky tohoto přítomného pána, že je často paní s těšinskými jablky krmí a houby na vodě smaží.

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Co jest nětco hezkého, slyšíte-li, příteli?

MARNOTRATNÝ: Slyším, ale mozkiem nad odpovědí tou vrtím.

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Nemáš se co horšit, neb sám jsi tomu chtěl, aby jenom pravdu mluvili. Mají-li mně, pánu svému, do očí pravdu

mluvit, proč by jinému mluvit nemohli? Čeládka, tedy pověz přímo, kolikrát za tejdén maso máte?

ČELÁDKA: Pane, kdyby nám paní to dala, co po stole vašem zbyde, snad bysme častěj maso jedli, ale podle obyčeje maso máme v neděli, ve svátek, jiný dni u nás jsou postní, krom toho, že někdy, když se doma nětco zabije, také z toho oučastný jsme.

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Ale co o omastku držíte?

ČELÁDKA: Nemáme co naříkat, krom toho, že častěj panský stul má s maslem, náš pak s sádlem vaření maštěné, ale toť i jinde se činí. Ostatek na třech pokrmích, které máme, jsme zcela spokojený. Zaplat' vám Pán Bůh, cokoliv nám dobrýho činíte.

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Jděte s Pánem Bohem, a jestli co scházet k potřebě vaší bude, mě za rychtáře máte.

ČELÁDKA: Ó pane, práva mezi námi nebude zapotřeby. Když hovada mají svou dostatečnou potravu, věříme, že čeládce miněj bude scházeti. Mějte se, pane, dobře.

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: S Pánem Bohem! Nuže, dobrý příteli, kdepak houby zustaly? Kdo z nás medle dvouh dřivej na houby pujde? Ty-li s tvým „*Edamus, bibamus, jezme, pijme*“, čili já s mým „*Oeconomisemus, hospodářme*“? Dobře jsi pravil: tyto časové to nedopouštějí a kunst jest sebe a čeládku živit a spolu dáně dávat, při vojně i vojáky vychovat. Soused spoře živ jsa, vícej sobě nahospodáří a na hotově sobě zachovává nežli hrabě mnohý v ouřadu, také statku požívající, však peníze rozhazující. Peníze kulaté jsou, valí se daleko od člověka a drška člověčí: „*Afferantur*, ať se přinese,“ volá, a jestli ji poslechněš, snadno celou špižirnu vyžere. Hosti k stolu zavolaní stoličku nevystává, z cizího vesele pijí, karty přebírají a vystraší strašákem na tobě dukáty. Ale co za to dají a jak se odmění? Odpovídám: „*Per Deo gratias*, skrze poděkování,“ a s jednou reverencí a poklonou: „*Servi humillimi*, poníženyj zastaváme služebnící,“ všecko zaplatí, a vyjdouce, za dveřmi se smějí, že dobře pytlík tobě oholili.

MARNOTRATNÝ: Opravdu dobře kážeš! Ale však ještě s řečí tou u mě neobstojíš. Zapomenul jsem se tázat, copak tvá čeládka za napoj užívá?

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Husí víno, což dlouho mám okolkovat, bodejt bych jim z Rakous vína nepřivážel neb z Prahy hořčák nedovážel?

MARNOTRATNÝ: To je opravdu skrbě!

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Praviš, že je skrbě? Copak medle Noe v čas potopy světa pil, když před ním víno ani pivo se nenacházelo? Voda synům jeho a ženě vzactná a dostatečná jestli mohla býti celý rok, co pak má čeládka žádat? Mezitím nedomnívej se, že vzactnější mnohém nežli my s vodou spokojený nebyli. Perziánský král Cyrus, o něm Celius (*lib. 9, cap. 15*) zapsal, když jednou na cestě kuchyně mistr se ho zeptal, co by se jemu pro večeri připravit mělo aneb co by žádal, odpověděl: „Samý chleb, neb nádějí mám, že u potoka budu večeret.“ Co se pokrmu a střídmosti dotyče, vím, že Hannibal, vudce afrikánský, jednou za den toliko, a to dosti spoře, stolil. Augustus císař, mocný potentat světa, spokojen byl častěj, když jenom kus chleba černého, málo nětco rybiček a kus sejra kuchář představil. Karel Veliký, král francký, přes pět pokrmů při stolu neužíval a přes trojí napojení neučinil. Nechci představit jiné hlavy, které nám hojný příklad střídmostí daly, ačkoliv do velikých duchodův, statků a zboží byly. To kdybys ty, příteli, byl zachoval, dluhy nyní bys nepočítal, koně a potah zachoval a na pacholka po pansku: „Jdi, zapřahni,“ bys vykřikoval.

MARNOTRATNÝ: Mám ale ještě přátele na živě, jest dědictví velká a blížká náděje. Proč bych dům nezbořil, jestli bych věděl, že bych poklad hojný v gruntu našel? Proč bych to, co mám, neutratil, když vím, že na hotové dědictví přepadnout mám?

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Ubohý tvoji přátelé nevědí o tom, že což tobě přijde, zase vše jako skrze říčici propadne, a snad když to zkoumat budou, tebe jako marnotratného z dědictví obloupí.

MARNOTRATNÝ: Podíval bych se mrtvým do očí? Což nejní právo? Což nejní soudce a magistrat spravedlnosti?

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: A což nejní nyní Bůh nad tebou, který tebe na soud svůj v času svém zavolá a přisnou při s tebou povede, kam jsi a jak marně a jak prostopašně statek tvůj rozmrhal, s kterým jsi také chudé jakožto křesťan žít povinen byl?

MARNOTRATNÝ: Dosti se jinší u mě najedli!

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Pravda jest, ale tobě, ne Kristu podobný, takoví nedopomaháji do nebe, ale přímo do špitála.

MARNOTRATNÝ: Aspoň mně vinšovali, aby mně Bůh stokráte za to nadělil.

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Jest znat, že z desíti koňů jednoho nemáš a ze sto korců žádného zrna. Věděti máš, že Pán Bůh tomu požehnává, který ne korbel a žrání, ale Boha hledá, podle onoho: „*Quaerite primum regnum Dei et caetera adjecientur vobis*, hledejte předně království nebeského a všechny jiné věci budou vám přidáné.“ Vím také o tom, že mnozí kupci, jenž nyní jsou bohatí, předtím jako šnek s svým domečkem, tak oni lezli s svou putničkou na zádech po krajínách světa tohoto, prodávali zpředu nějaké špendlíky, řehťačky, brumajzle a těm podobné tintěrky, že ale Boha se drželi, spoře živi byli a na kopec z oudolí nouze vystoupili, a již říkají jim Vaší Milosti. Odkud medle tak vystoupili? Odpovídám: Když krejčárek k krejčárku přihazovali, hubě, šatům a lenivosti utrhli. Odkud dobře onen veršovec napsal:

„*Adde parum modico modicum superadde pussillo,
tempore non magno magnus acervus erit.*

Přidej málo k malému, přijdeš k penízi tomu.“

MARNOTRATNÝ: Já ale vím, že mnozí s tím a takovým handlem málo jsou zvítězili, nýbrž naposled místo kabatu soukenného plátěný nosili. Co se mě dotýče, já bych tak handlovat neodporoval, kdyby jiný předl a já toliko kolovrátkem točil. Než abych měl hory lámat a skálu vypalovat a po všem husí víno k tomu pít, tu mně nehrej.

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Jakpak budeš hrát?

MARNOTRATNÝ: I pujdu raděj na horní půdu a podívám se shůry, kde se kouří. Z toho dejmu učiním dobrý kalendář a řeknu: „Jdi tam! Tuť jsou lidé na dobrý hvězdě, učíň příteli reverencí a pozvi se na hotový.“

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Ale co pak děti? Co pak ony od toho dymu dostanou, hladem zuby šklebit budou? Co pak řekne paní manželka? Co činit, v nouzi bez chleba bude?

MARNOTRATNÝ: I to, co činí jiné ženy, když jejich manžel po hospodách se prochází. Necht' prodá šaty, peřiny, však ještě nebude na holým prkně seděti.

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Ó pěkná pomoc! Dobřes jí ustlal!

MARNOTRATNÝ: I jak sobě ustele, tak bude ležet.

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: To jest právě zpříjma odpověď dát. A což ty nejsi povinen ženu i děti živit?

MARNOTRATNÝ: Pravda jest. Ale necht' to dělá při mém živobytí, co by dělala po smrti mé, jak by se tenkrát živila, necht' se nyní také živí.

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Velmi moudře! A co ty nejsi povinen domu tvému po smrti zachovati, z čeho by se mohly děti živiti?

MARNOTRATNÝ: Toť bych byl blázen, abych pro jiný kosti v sobě lámal!

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Ale toť jest tvá povinnost! Tudy proto o skrovnosti života mluvím, aby děti a žena po smrti tvé větrem živý nebyly a nad hrobem s mošnou, s berlou, s pláčem nestály a tebe snad neproklínaly.

MARNOTRATNÝ: Žena a já jedný jsme konopě, spolu jsme hejřili, pili a hodovali, ona sama dobrou kopřivou byla, která mě vyborně pálila, zboží zmrhala, necht' po smrti votrubu okusí, když prvé zrno snědla.

DOBŘÝ HOSPODÁŘ: Znamenám, kam s tou kopřivou cílíš. Tvá zajisté paní chtěla jako ruže mezi kvítí býti, chtěla se jako barevný mandelíček ptáček městu ukázati. Z té příčiny musil si jí vše koupit, co jenom šperkům mohlo sloužit, byl-li je kdy jarmark a kupec vystrčil tykýtové pěkné praporce, damaškové stučky, prokátové dílo, i tu hned: „Muži, kup mně to,“ vyskočila, „toto hodí se zase pro dceru, kup, muži, plátno pro košile a cíchy,“ a to byť by tak bylo tenké, jakkoliv drahé. Co pan manžel v tom činiti měl? Chtěl dobrým hospodářem bejt a skrovný život vedsti, aby